

Cercul de lectură - prima întâlnire

Prof. Mihaela Corina Nicolae
Liceul de Arte „Bălașa Doamna” Târgoviște

“Mă întorc cu gândul la clipa în care am luat prima linguriță de ceai. Regăsesc aceeași stare, fără o deslușire nouă [...] bucata de madlenă pe care mătușa Leonie mi-o oferea după ce o înmuiase în ceai.” Așa cum naratorul din “În căutarea timpului pierdut” dizloca planurile temporale pentru a se regăsi “duminica dimineața la Combray”, așa am căutat eu, la atâția ani după apariția romanului, să retrăiesc întâlnirea cu rândurile cărții, într-un cadru ce amintește de lungi și aristocratice după-amieze din veacurile trecute.

Simt parfumul discret al ceaiului fierbinte și aroma inconfundabilă a madlenelor. Dar nu mă aflu nici în paradisul saloanelor franceze ori în odăile cochete ale caselor de secol al XIX-lea, ci doar într-un loc, mai puțin încărcat de istorie, o sală dintr-un liceu târgoviștean, acum, în plin secol XXI. Aroma ceaiului și cea a madlenelor, care se află chiar lângă mine, umplu încăperea. Tinerii din jurul meu, pofticioși, întind mâna după bolul plin cu bunătați de pe masă și savurează prăjiturile. Eu pretind, ca toți, ritualic, să înmoaie madlenele în ceai și să-și întipărească această clipă în memorie.

În acest mod, lipsit de rigorile orei de curs, într-o atmosferă caldă, luminoasă sufletește, relaxată și plină de așteptări, am dorit să se desfășoare prima întâlnire a Cercului de lectură cu elevii din clasele a IX-a și a X-a ai Liceului de Arte “Bălașa Doamna” din Târgoviște. Elevii au fost surprinși. Iar eu...emoționată. Și bucuroasă, pentru că încăperea a fost plină.

Primul moment s-a constituit din prezentarea participanților. Fiecare dintre cei prezenți a fost îndemnat să scrie, pe micile etichete ce le-au fost puse la dispoziție, numele unui personaj care le-a marcat existența. Așa îmi doream să ne recunoaștem la întâlnirile noastre, ca atmosfera să facă trimitere, cu adevărat la ficțiune. Așa că, în câteva minute, s-au adunat, printre alte multe personaje, un Don Quijote, o Persida, o Otilia, un Gavroche, un Willy Fogg, doi Nică, trei Juliete, un Robin Hood, o Dora, un D'Artagnan, o Vitoria, o Maitreyi. Copiii s-au bucurat extraordinar și abia așteptau să se strige unii pe alții în această jucăușă formă.

Am cerut apoi tuturor să noteze pe post-it-uri câteva așteptări care -am constatat ulterior- au coincis în mare parte cu obiectivele cercului. Am lipit biletele elevilor pe o foaie de flip-chart, într-o anumită formă, care, la final, a închipuit copertile unei cărți.

Am precizat scopul cercului de lectură: identificarea nevoilor speciale ale cititorilor adolescenți și l-am justificat prin intermediul unei reflecții din *Dans cu o carte*, aparținând lui Gabriel Liiceanu:

“Privite, cărțile par nespuse de sfioase. Ele nu vin niciodată spre tine. Ca într-o medievală iubire, tu trebuie, întotdeauna, să le cauți și să te duci către ele. Ființa lor este așteptare pură. Le va deschide cineva pentru a le face, astfel, să înceapă să fie? [...] Când privesc peretele unei biblioteci, îmi vine în minte scena balului din *Război și pace*. Doamnele aliniate, așteptând, de-a lungul peretelui. Spaima Natașei că nimeni nu o va invita la dans. Expresia încremenită a chipului ei, "gata deopotrivă și de deznădejde și de extaz". Iar apoi, prințul Andrei care se apropie și îi propune un "rond de vals". "De când te așteptam", pare că spune Natașa, iar zâmbetul i se ivește pe față "în locul lacrimilor ce stătuseră să o podidească". [...] Cărțile aliniate, așteptând, de-a lungul peretelui. Privirea distrată care trece peste ele, fără să se hotărăscă asupra uneia anume. Apoi mâna care se întinde, care scoate o carte din raft, care o deschide. Dansul poate începe. Dans cu o carte.”

Au urmat câteva momente de tăcere deplină și apoi s-a auzit un oftat de o sinceritate absolută: “Ahh! Câtă visare!” Am știut în acea clipă că primul lucru pe care îl va face acea adolescentă, după plecarea de la cerc, va fi să parcurgă paginile cărții din care fusese extras fragmentul.

După câteva minute de discuții pe marginea a ceea ce tocmai se citise, le-am prezentat elevilor obiectivele pe care mi-am propus să le realizez în cadrul cercului de lectură și scriere: dezvoltarea gustului pentru lectură prin valorificarea imaginației și sensibilității; personalizarea actului lecturii; încurajarea reflecției personale asupra valorilor identificate în operele literare; dezvoltarea capacității și abilității de a-și exprima în scris emoțiile și trăirile provocate de receptarea unei opere literare; încurajarea utilizării scrisului, ca modalitate de autocunoaștere; deschiderea spre abordări inter și transdisciplinare.

Pentru conturarea atmosferei, am ales să pătrund, în continuare, împreună cu elevii prezenți, direct în lumea ficțiunii, prin intermediul unui fragment din "Povestea fără sfârșit" a lui Michael Ende. Am utilizat metoda predicțiilor, rugându-i pe cei ce parcurseseră cartea, să nu se implice atunci când eu voi pune anumite întrebări (mă refeream la întrebările utilizate în cadrul acestei metode, când se întrerupe lectura, după câte un fragment, întrebări precum: Ce credeți că se va întâmpla în continuare? Tu ce ai fi făcut în locul personajului? Ce părere ai despre acțiunile/gestul/comportamentul personajului în scena...? etc.) Ultima frază a fragmentului a stârnit cea mai vie încântare: "Dintr-o dată se simți într-o dispoziție aproape solemnă. Se așază mai bine, luă cartea, deschise prima pagină și începu să citească: POVEȘTEA FĂRĂ SFÂRȘIT."

Cu câtă bucurie au redevenit copii, pentru câteva minute, cu toții! Unii abia descopereau cartea, alții o citiseră în copilărie și rememorau, cu mare plăcere, acele clipe.

Pentru ca atmosfera să rămână la fel de incitantă, le-am cerut să realizeze, în zece minute, un incipit al unui posibil roman, pornind de la formularea: "Sunt doar un adolescent. M-am trezit deodată în lumea asta ficțională, aici, între paginile acestei cărți..." Efervescența intelectuală, bucuria scrisului, munca în echipă, fantezia și talentul s-au îmbinat în chip fericit, dând naștere unor fragmente pline de fantezie.

După ce am făcut aprecieri cu privire la munca elevilor, am discutat apoi, timp de câteva minute, rezultatele chestionarului de lectură realizat în săptămâna anterioară primei întâlniri a cercului. Acesta a fost conceput pentru 237 de elevi, dintre care 120 de băieți și 117 fete. Multe dintre răspunsurile liceenilor au fost cu adevărat îngrijorătoare, evidențiind lipsa de preocupare pentru lectură, pentru actul de cultură, în general, a multora dintre ei. La întrebarea „Câte cărți aveți în bibliotecă?”, 34 de elevi au ales varianta c) peste 400 cărți, 138 au ales varianta b) între 100 și 300 cărți, iar un număr semnificativ, 56 de elevi au ales varianta a) sub 100 cărți. Citind uimirea pe chipul elevilor prezenți la cerc, le-am explicat că am făcut constatarea că acești elevi, cu puține cărți în bibliotecă, au o situație materială precară, mulți provin din familii dezorganizate sau monoparentale și, în plus, fac zilnic naveta în localitățile din afara orașului, sumele astfel cheltuite fiind astfel importante pentru familiile lor.

Am observat, împreună cu cei prezenți, că răspunsurile la întrebarea „Care a fost ultima carte citită și când ai terminat lectura ei?” au vizat, în foarte multe cazuri, pentru elevii claselor X-XII, opere din lectura obligatorie, *Povestea lui Harap-Alb*, *Moara cu noroc*, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, *Enigma Otiliei*, *Moromeții*, *Alexandru Lăpușneanul* sau, cel mult, din cea suplimentară, oferită la sfârșitul anului școlar trecut: *Patul lui Procust*, *Adela*, *Concert din muzică de Bach*, *Maitreyi*. Totuși, în mod evident, din chestionar, s-au evidențiat și răspunsuri ale unor pasionați de lectură: *Tess d'Urberville*, *Anna Karenina*, *Ciocoii vechi și noi*, *Bel Ami*, *Numele trandafirului*, *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, *Quo Vadis*.

Îmbucurător a fost să aflăm, din răspunsurile la a doua întrebare ale celor chestionați, că 83,2% dintre elevii claselor X-XII sunt înscriși fie la biblioteca școlii, fie la cea județeană, fie la bibliotecile municipale sau orașenești. Și am fost siguri că prin diferite modalități și activități vom reuși să-i convingem și pe elevii claselor a IX-a să se înscrie, pentru că doar 43,3% dintre ei au fișă la una dintre bibliotecile orașului, școlii sau județului.

În ceea ce privește ultima cerință a chestionarului, ce consta în enumerarea a trei autori de literatură români și a trei autori din literatura universală, ale căror opere elevii le-au citit, am făcut următoarele constatări: 59% dintre elevi au notat numele autorilor canonici din programa școlară, 40% dintre elevi au notat și alte nume de scriitori români, precum: Hortensia Papadat-Bengescu, Garabet Ibrăileanu, Mircea Eliade, Nicolae Filimon, Mircea Cărtărescu. 1% dintre elevi au notat 1 singur autor român. Preferințele pentru literatura universală s-au redus, în cele mai multe cazuri, pentru elevii clasei a IX-a, la: Jules Verne-15 elevi, Antoine de Saint-Exupery- 4 elevi sau Alexandre Dumas- 7 elevi, chiar dacă, pe alocuri, au existat, din păcate ortografieri precum: Joules Verne, Saint-Exupery, Saint-Exyperine, Alexander Duma, Alexandru Duman. Am găsit însă și răspunsuri ca: Stendhal, Balzac, Guy de Maupassant.

Pentru ultima parte a întâlnirii, am ales să comentăm câteva considerații ale unor oameni de cultură, despre actul lecturii, despre frumusețea cărții, citate pe care le-am avut permanent în jurul nostru, scrise pe foi de flip-chart și lipite pe pereții încăperii unde ne aflam: “Arta de a citi este arta de a gândi plus încă ceva.”(Emile Faguet); “ Mi-aș închipui Paradisul ca pe o bibliotecă, nu ca pe o grădină.”(Jorge Luis Borges); “ Nu te simți niciodată singur printre cărți. Nu există prezențe mai prietenoase, lucruri mai în stare să-ți țină tovărășie, și nu un ceas ori două de călătorie, ci o întreagă viață. Nu ne pretind, în schimb, decât să ne facem, la rândul nostru, timp pentru ele.”(Nicolae Manolescu)

Întâlnirea s-a încheiat, într-o atmosferă de sărbătoare și efervescență spirituală. Le-am propus elevilor și o temă de reflecție pentru următoarea noastră discuție, cerându-le să comenteze afirmația lui Mircea Eliade, despre actul lecturii: “Lectura oferă omului modern o ieșire din timp comparabilă cu cea efectuată de mituri.”

Concluzii? Evident, ca profesor de literatură, acest cerc îmi va oferi satisfacții majore și bucuria reîntâlnirii cu opere valoroase, ale căror semnificații le voi redescoperi, alături de minți tinere, deschise la nou. Cred însă, că cea mai mare reușită o va constitui bucuria elevilor când vor avea revelația să se descopere pe ei înșiși, prin intermediul literaturii, să-și pună în valoare personalitatea, talentul, creativitatea, capacitățile și abilitățile atât de necesare profilului artistic pe care îl urmează în liceul nostru.